

IN STAND HOUDEN HISTORISCHE GRAVEN EN OPVALLENDE GRAFBEDEKINGEN

INHOUD	pagina
1. Inleiding.....	2
2. Toegenomen belangstelling voor geschiedenis en erfgoed.....	2
3. Juridisch kader.....	2
4. Bepaling toetsingscriteria.....	2
4.1 Historische betekenis van de begraven.....	3
4.2. Grafmonumenten van opvallende kwaliteit.....	3
Toelichting op onderdeel 4.2.....	3
4.2.1. Ouderdom grafmonument.....	3
4.2.2. Materiaalgebruik en hantering.....	3
4.2.3. Vormgeving van het momument.....	3
4.2.4. Bijzondere symboliek.....	3
4.2.5. Technische staat.....	4
4.2.6. Kan aan de hand van het grafmonument of over de overledenen een verhaal over een tot de gemeente Voorst behorend dorp verteld worden?.....	4
5. Waarderingsystematiek.....	4
6. Scores per onderdeel.....	4
7. Waardering score.....	5
8. Hardheidsclausule.....	5
9. Voor te dragen grafmonumenten.....	5
10. Samenstelling commissie die toetsing verricht.....	5
11. Onkostenvergoeding aan externe commissieleden.....	6

1. Inleiding

De gemeente Voorst bezit twee openbare begraafplaatsen, te weten de begraafplaats Voorst en de begraafplaats Terwolde. Op deze begraafplaatsen wordt al enkele eeuwen begraven. Het beeld dat de begraafplaatsen uitstralen is dat van een gemiddeld dorpskerkhof. Er zijn nog veel 19de-eeuwse grafmonumenten aanwezig, maar het beeld verandert langzaam door toepassing van moderne grafstenen, vaak van glimmend graniet.

2. Toegenomen belangstelling voor geschiedenis en erfgoed

Er is in toenemende mate belangstelling voor de lokale geschiedenis en het erfgoed en daarmee ook voor begraafplaatsen. De belangstelling gaat niet alleen uit naar de begraven personen, maar ook naar het uiterlijk van het graf: de steen, de symboliek en het opschrift.

Tot op heden ontbreekt in de gemeente Voorst een instrument om de historische waarde van de op de gemeentelijke begraafplaatsen aanwezige graven te bepalen, op basis waarvan verantwoorde afwegingen gemaakt kunnen worden. Dit document heeft tot doel de gemeente handvatten te geven bij de bepaling of graven wel of geen historische betekenis hebben en om die reden wel of niet voor behoud in aanmerking komen.

3. Juridisch kader

Voor het behoud van waardevolle grafmonumenten is in de gemeentelijke verordening op het beheer en gebruik van de gemeentelijke begraafplaatsen (Beheersverordening) het volgende artikel opgenomen:

Artikel 27:

Lid 1: Het college houdt een lijst bij van graven die van historische betekenis zijn of waarvan de grafbedekking een opvallende kwaliteit heeft.

Lid 2: Alvorens tot ruiming van graven wordt overgegaan, onderzoekt het college of er graven zijn die in aanmerking komen om op de lijst te worden bijgeschreven.

Lid 3: De gemeenteraad beslist over het ruimen van graven en het verwijderen van grafbedekkingen die op de in het eerste lid bedoelde lijst staan.

Rechthebbers zijn zelf verantwoordelijk voor het graf waarvan ze rechthebbende zijn. Dit geldt daarmee ook voor het onderhoud en herstel van de grafbedekking. Wanneer een graf in aanmerking komt als waardevol te worden aangemerkt moet de rechthebbende in ieder geval geïnformeerd en geraadpleegd worden betreffende hun eigen inbreng en wensen. Het kan zijn dat de rechthebbende geen herstel of behoud wenst. Met dergelijke wensen moet rekening worden gehouden. Het risico bestaat dat de rechthebbende het graf verwijdert of verandert. De gemeente heeft in deze situatie geen zeggenschap over het graf.

Wanneer de rechthebbende niet voldoet aan de verplichtingen zoals die in de Beheersverordening staan, kan het grafrecht, onder voorwaarden, vroegtijdig worden beëindigd. Ook wanneer het grafrecht niet wordt verlengd, komt er een einde aan het recht op een graf.

4. Bepaling toetsingscriteria

De Beheersverordening onderscheidt in artikel 27, lid 1 feitelijk twee onderdelen: graven waarin personen met historische betekenis begraven zijn en grafmonumenten die een opvallende kwaliteit hebben. Voor het eerste gelden feitelijk alleen biografische overwegingen. Op basis van de persoonsgegevens en de betekenis van die persoon bij leven, dient de afweging te worden gemaakt of betreffend graf al dan niet voor plaatsing op de lijst als bedoeld in artikel 27, lid 1 in aanmerking komt. De bij onderdeel 4.1 opgesomde criteria dienen daarbij als handvatten. Alle overige hierna aan orde komende criteria hebben betrekking op de grafmonumenten zelf. In sommige gevallen is er samenhang tussen de historische betekenis van de begravenen en het uiterlijk aanzien van het graf.

Voor het samenstellen van de navolgende criteria is gebruik gemaakt van het boek *Begraafplaatsen als cultuurbezit* (is in bezit van de gemeente), dat in 2003 is uitgegeven door vereniging De Terebinth, de Landelijke Organisatie van Begraafplaatsen en de toenmalige Rijksdienst voor de Monumentenzorg (nu Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed).

De criteria in het kort:

- historische betekenis van de begravenen;
- ouderdom grafmonument;
- materiaalgebruik en hantering;

- vormgeving van het monument;
- bijzondere symboliek;
- passend in karakter;
- technische staat;
- kan aan de hand van het grafmonument een verhaal over een tot de gemeente Voorst behorend dorp verteld worden?

De criteria worden hieronder nader verklaard en uitgewerkt.

4.1 Historische betekenis van de begravene

Om op grond van dit criterium voor plaatsing op de lijst in aanmerking te komen gelden de volgende richtlijnen:

- de overledene moet publicaties van enig belang op zijn naam hebben of er is over hem/haar gepubliceerd, **en/of**;
- het moet gaan om een overledene die bij leven openbare functies bekleedde die van betekenis waren voor de gemeenschap. Dit kan op maatschappelijk, economisch, wetenschappelijk, cultureel of politiek/bestuurlijk terrein zijn. Richtingbepalend is bijvoorbeeld de duur van de functie, vernoeming van de persoon in straatnaam of naam van openbaar gebouw, **en/of**;
- de persoon moet over een zekere lokale status beschikken, bijvoorbeeld door het uitgeoefend beroep of de bekendheid die de persoon bij leven genoot en die nu nog als zodanig wordt herinnerd. Uitsluitend het feit dat iemand een Koninklijke onderscheiding heeft ontvangen is geen reden om de persoon op de lijst te plaatsen **en/of**;
- de persoon is het slachtoffer van een oorlog waarbij Nederland in formele zin betrokken was.

4.2. Grafmonumenten van opvallende kwaliteit

Om op grond van dit criterium voor plaatsing op de lijst in aanmerking te komen gelden de volgende richtlijnen:

- Ouderdom grafmonument;
- Materiaalkeus en hantering;
- Vormgeving van het monument;
- Bijzondere symboliek;
- Technische staat;
- *Kan aan de hand van het grafmonument een verhaal over een tot de gemeente Voorst behorend dorp verteld worden?*

Toelichting op onderdeel 4.2.

4.2.1. Ouderdom grafmonument

Het spreekt voor zich dat niet alle grafmonumenten zondermeer in aanmerking komen voor handhaving. Er wordt een ouderdomsgrens van 30 jaar aangehouden. Dit om enige afstand te creëren tussen hedendaagse grafcultuur en datgene wat (mede) vanwege de ouderdom waarde heeft.

4.2.2. Materiaalgebruik en hantering

Grafmonumenten waarbij gebruik is gemaakt van materialen die niet vaak worden gebruikt komen eerder in aanmerking voor plaatsing op de lijst als bedoeld in artikel 27 van de Beheersverordening dan grafmonumenten die van de gebruikelijke materialen als kalkzandsteen, marmer of graniet gemaakt zijn. Hantering gaat over de wijze waarop bijvoorbeeld het grafmonument technisch bewerkt is. Grafmonumenten waarbij gebruik is gemaakt van bijzonder materiaal met een slechte afwerking zullen minder snel in aanmerking komen voor plaatsing op de lijst dan goed bewerkt materiaal.

4.2.3. Vormgeving van het monument

Aan de vormgeving van een individueel grafmonument, bijvoorbeeld omdat deze qua type zeldzaam is in de gemeente Voost, wordt een groot belang gehecht.

4.2.4. Bijzondere symboliek

Symbolen op grafmonumenten zijn er in veel variaties. Persoonlijke symboliek of een samenvoeging van verschillende betekenissen kan een dusdanig symbool opleveren dat er sprake is van een bijzonder symbool. Sommige symbolen hebben een zwaar beladen betekenis. Door deze juist

te behouden kan het symbool in de juiste context worden geplaatst. Bij dit criterium wordt gekeken naar de gemene deler, maar ook naar de uitzonderlijke symbolen.

4.2.5. Technische staat

Niet van doorslaggevende betekenis maar wel belangrijk is de staat van het grafmonument. Wanneer bijvoorbeeld het monument onherstelbaar kapot is, houdt dat een andere waardering in dan wanneer het monument gaaf is.

4.2.6. Kan aan de hand van het grafmonument een verhaal over een tot de gemeente Voorst behorend dorp verteld worden?

Dit onderdeel speelt een rol wanneer aan de hand van het grafmonument over de overledene een bijzonder verhaal verteld kan worden.

5. Waarderingsystematiek

Niet aan elk criterium komt evenveel gewicht toe. De betekenis van de overledene en monumentale waarde van het grafmonument vormen de twee hoofdcategorieën voor beoordeling. In het volgende hoofdstuk (hoofdstuk 6) wordt ingegaan op de waardering van de criteria en hun gewicht in de afweging. Aan de betekenis van de overledene en monumentale waarden (materiaalgebruik en hantering en vormgeving) wordt een hogere score toegekend dan de andere criteria, terwijl bijvoorbeeld een criterium als ouderdom een hard gegeven is.

6. Scores per onderdeel

Om op een zo objectief mogelijke manier vast te kunnen stellen welk belang er, vanuit de betekenis van de begraven persoon en vanwege het uiterlijk van het graf, aan een graf moet worden toegekend, is een systeem tot stand gekomen waarbij aspecten van die betekenis en het uiterlijk van het graf centraal staan en worden gewaardeerd. Bij de systematiek is getracht een subjectieve waardering tot een minimum te beperken en de graven op het gebied van belang en betekenis onderling vergelijkbaar te maken.

I. Biografische betekenis van de begravenen;

1. Van belang	a.	(Inter)nationaal	(3 punten);
	b.	Regionaal	(2 punten);
	c.	Lokaal	(1 punt).
2. Van belang	a.	Sociaal-maatschappelijk:
- (inter)nationaal	(3 punten);
(2 punten);
(1 punt).
		- regionaal	
		- lokaal	
	b.	Cultureel:
- (inter)nationaal	(3 punten);
(2 punten);
(1 punt).
		- regionaal	
		- lokaal	
	c.	Politiek-Bestuurlijk:
- (inter)nationaal	(3 punten);
(2 punten);
(1 punt).
		- regionaal	
		- lokaal	
3. Relatie	a.	Gewoond in de gemeente Voorst	(3 punten);
	b.	Gewerkt in de gemeente Voorst	(2 punten).
4. Kan aan de hand van het grafmonument of de overledene een verhaal over een tot de gemeente Voorst behorend dorp verteld worden?	a.	ja	(2 punten);
	b.	nee	(0 punten).

II. Graven van opvallende kwaliteit:

5. Ouderdom	a.	Graf ouder dan 50 jaar	(3 punten);
	b.	Graf tussen de 30 en 50 jaar oud	(3 punten).
	c.	Graf minder dan 30 jaar oud	(0 punten).
6. Materiaalkeuze en hantering	a.	uniek	(3 punten);

	b.	bijzonder	(2 punten);
	c.	enigszins bijzonder (bijvoorbeeld: typerend voor bepaalde tijd)	(1 punt).
7. Vormgeving van het monument	a.	uniek	(3 punten);
	b.	bijzonder	(2 punten);
	c.	enigszins bijzonder (bijvoorbeeld: typerend voor bepaalde tijd)	(1 punt).
8. Bijzondere symboliek	a.	uniek	(3 punten);
	b.	bijzonder	(2 punten);
	c.	enigszins bijzonder (bijvoorbeeld: typerend voor bepaalde tijd)	(1 punt).
9. Technische staat	a.	goed	(3 punten);
	b.	redelijk	(2 punten);
	c.	matig	(1 punt);
	c.	slecht	(0 punten).

7. waardering score

De waarderingssystematiek onderscheidt, zoals hiervoor al is aangegeven, een "persoonlijk deel" (I) en een "fysiek zichtbaar deel" (II). De maximale score voor het "persoonlijk deel" bedraagt 31 punten terwijl de score voor het "fysiek zichtbaar deel" 15 punten bedraagt.

In voorkomende gevallen is het mogelijk per categorie op meerdere onderdelen punten te scoren. Een voorbeeld hiervan is dat aan het graf van iemand die zowel lokaal als regionaal bekend was, in de gemeente Voorst woonde en daar ook geboren is, voor elk onderdeel de daarbij behorende punten toegekend worden.

Om in aanmerking te komen voor plaatsing op de lijst van graven die van historische betekenis zijn als bedoeld in artikel 27, lid 1 van gemeentelijke verordening op het beheer en gebruik van de gemeentelijke begraafplaatsen of waarvan de grafbedekking een opvallende kwaliteit heeft, moet het totale aantal punten ten minste 21 bedragen.

8. Hardheidsclausule

Niet valt uit te sluiten dat toetsing van een specifiek graf aan de hiervoor opgesomde criteria tot gevolg heeft dat een graf niet in aanmerking komt voor plaatsing op de lijst als bedoeld in artikel 27, lid 1 van de verordening terwijl het voor de toetsers duidelijk is dat dat wel het geval zou moeten zijn. Blijkt dit het geval te zijn dan kan van de toetsingscriteria worden afgeweken in de zin dat het graf alsnog voor plaatsing op de lijst in aanmerking komt. Voorwaarde daarbij is wel dat gemotiveerd en door middel van een schriftelijke rapportage wordt aangegeven dat, ondanks dat bij hantering van de voornoemde toetsingscriteria een graf niet voor plaatsing op de lijst als bedoeld in artikel 27, lid 1 van de verordening in aanmerking komt, daar toch aanleiding toe bestaat.

9. Voor te dragen grafmonumenten

De uiteindelijk voor te dragen grafmonumenten, te plaatsen op een lijst van graven die van historische betekenis zijn of waarvan de grafbedekking een opvallende kwaliteit heeft als bedoeld in artikel 27, lid 1 van de de gemeentelijke verordening op het beheer en gebruik van de gemeentelijke begraafplaatsen komt voort uit de lijst van de instantie die zich heeft bezig gehouden met inventarisatie van de graven en grafmonumenten, waarbij te denken valt aan een te vormen commissie "Funerair Erfgoed". Die lijst zal aan de criteria getoetst worden zoals die hier vermeld zijn. Op grond van de criteria zal, uitzonderingen daargelaten, besloten worden alle grafmonumenten met 22 of meer punten voor te dragen voor plaatsing op de hiervoor genoemde lijst.

10. Samenstelling commissie die toetsing verricht

Om er verzekerd van te zijn dat toetsing van de graven aan deze regels ook een goede wijze plaatsvindt, verdient het de aanbeveling de toetsing te laten plaatsvinden door een commissie. Deze commissie zou moeten bestaan uit 2 leden van de Oudheidkundige Kring Voorst (OKV) en 2 vertegenwoordigers van de gemeente. Een van de vertegenwoordigers van de gemeente vertegenwoordigt het taakveld cultureel erfgoed terwijl de ander voor administratieve ondersteuning zorgt.

11. Onkostenvergoeding aan externe commissieleden

Het is niet meer dan logisch dat aan de commissieleden die de OKV vertegenwoordigen een onkostenvergoeding betaald wordt. Voor wat betreft de hoogte van deze vergoeding wordt aansluiting gezocht bij andere vergelijkbare commissies.

Twello, 4 juli 2016

